

УДК 342.365:342.156:342.511.1
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v4.2022.5>

В. М. Мельник

orcid.org/0000-0001-5640-0351

кандидат політичних наук, юрист, член Американського товариства юридичної історії,
головний редактор

Наукового журналу «Аннали юридичної історії»,
асистент кафедри політології філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
викладач кафедри філософії та суспільних наук
Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова

ПРАВОВА СУБ'ЄКТНІСТЬ РАНЬОСЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ТЮРИНГІЇ: КОРОЛІВСЬКА ВЛАДА І РИМСЬКИЙ ФЕДЕРАТИВНИЙ РЕЖИМ

Землі «Вільної Держави Тюрингія» («*Freistaat Thüringen*»), з центром у м. Ерфурт, завжди характеризувалися широким масштабом міжкультурної історичної комунікації [1; 2]. Політико-правове підґрунтя сучасного утворення слід шукати не стільки в процесах поглинання Німецької Демократичної Республіки новочасною ФРН, скільки в розвиненій конституційній системі Німецького Райху 1871–1918 рр. [1, s. 73-80] Разом із тим, історична Тюрингія, як і Саксонія, є однією з найстаріших ранньосередньовічних *політій* Німеччини.

Як відомо, назва «Тюрингія» походить від етноніма *Thoringi*.

Протягом II-III ст. н. е. етнонімом «*торінги*» себе іменували майбутні вестготи [3, с. 49], котрі в 150-240 рр. здійснили грандіозний міграційний перехід (зі Скандинавії та Південної Балтики до Північного Причорномор'я) [4, с. 141, 145–146]. «По дорозі» торінги (вестготи) й гревтунги (остготи) залишили плем'я «*Gepedes*» (гепідів) – гепіди заснували власне «*regnit*» («королівство») на теренах регіону *Позен* (сучасна т. зв. «Великопольща») [5, s. 111–115], попередньо винищивши тамтешніх бургундів. Припускаємо: частина торінгів, перебуваючи в контакті з гепідами, опанувала власну частку «*бурштинового шляху*» (лінія Балтика-Середземномор'я [5, s. 74–102]), внаслідок чого античні «*Thoringi*» спершу стали племенем «*T(h)ueringi*» та, врешті-решт, середньовічними «*тюрингами*» («*Thuringi*») [1, s. 16–17].

«*Regnum Thuringia*» опанувало верхів'я Ельби (Лаби), де взялося адмініструвати поставки бурштину – з Балтії до передових форпостів *limes* (римської прикордонної системи вздовж Рейну і Дунаю) [1; 2; 5]. В розвитку транзитної торгівлі тюрингам допомагали войовничі алемани й гепіди (принципові вороги бургундів) [5, s. 110].

Де-факто, тюринги перманентно контактували з римлянами [1, s. 15]. Разом із гепідами, тюринги прокладали порівняно безпечні шляхи на південь Балтійського моря римським купцям.

Де-юре, *Thuringi* ввійшли до переліку федератів *Imperium Romanum* після I Вселенського Нікейського Церковного Собору 325 р., ініційованого та очолюваного імператором Константином Святим (306-337) [6]. Вже в 332 р. імператор надав готам Дакії і Причорномор'я *lex foedus*, маючи на меті союзницьке підпорядкування готських дружин генеральному римському командуванню [3, с. 50; 7, s. 21]. Тоді ж, протягом 330-х рр., єпископська місія аріанина Вульфїлі (*Ulfilas*) займалася євангелізацією *Готії* (латиною – *Gothia*, давньогрецькою – *Γοθία*) та асоційованих із готами племен [3, с. 50]. Так, завдяки готам, аріанство розповсюдилося Гепідією та Тюрингією [8, с. 60–61]. Особливо багато для аріанізації германських федератів зробив прихильний аріанській ересі імператор Констанцій (337-361) [контекст: 9, с. 41, 61].

У 350-х рр. дружини тюрингів проходили службу в якості федератів полководця і майбутнього імператора Юліана Відступника (361–363) [6]. Деяко пізніше саме *Ельбська Тюрингія* прийняла складнощі Великого переселення народів [1, s. 15–16]. Коли в 375–376 рр. гуни зайняли сучасну Південну Україну [4, с. 156–158], то не лише розгромили Готію [10, с. 26], витіснивши основні племена *тервінгів* (*westgotiv*) до східноримської Фракії (південніше Дунаю) [9, с. 311], але й рушили через Дакію в степи Паннонії [11, с. 21]. Римляни не одразу налагодили належні дипломатичні контакти з гунськими вождями, котрі виявилися потужною об'єднавчою силою для раніше розрізнених племінних конгломератів – угрів, слов'ян, остготів, герулів, гепідів тощо [12, с. 65]. Ось чому східноримські провінції Балкан (Мезія, Фракія) першими зазнали нищівних атак нових войовничих сусідів [9, с. 46].

Германські племена, що контролювали бурштиновий торговельний шлях, вирішили скористатися досвідом утечі *тервінгів* (*westgotiv*) через *Дунай* і атакували західноримський *limes* (уздовж р. Рейн) [3, с. 69]. 31 грудня 406 р. бургунди,

алани, вандалі (асдінги й силінги), частково прирейнські франки – форсували Рейн і почали рух Галлією [12]. Попереднє скупчення різних германських народів між Ельбою та Рейном викликало багато конфліктів, що пізніше, століття потому, переросли в цілі династичні війни та масштабні кровні помсти [11, с. 17-26] (для прикладу, йдеться про взаємну боротьбу між саксами, франками і тюрингами [2; 7; 13]).

Відтак, *Regnum Thuringia* одним з перших прийняло маси германських племен Центрально-Східної Європи, наляканих гунським вторгненням [1, с. 17]. Організація гунської ставки в Західній Паннонії і подальші гунські домовленості про федератський режим із Західною Римською імперією (439 р.) [3, с. 44] юридично узяли тюрингів від гунів [контекст юридичної залежності: 14; 15].

Вочевидь, протягом 430-х рр., тюринги взяли участь в санкціонованому західноримським імператором Валентиніаном III (425-455) поході гунів на *Рейнське королівство бургундів* [12, с. 35-36]. Оскільки *burgundioni*, офіційно наділені Римом федератським статусом, перешкоджали роботі імперської адміністрації, активно долучалися до внутрішньополітичних інтриг, Західна частина Римської імперії домовилася з гунською ордою про погром бургундського *regnum* (ці події оспівані середньовічною «*Das Nibelungenlied*», «*Пісню про нібелунгів*» [12, с. 36]). Урешті-решт, франки й алемани поділили прирейнські землі, а їхні ситуативні союзники тюринги опанували широкий простір між Ельбою та баварською течією Дунаю.

Впевнені: *Regnum thuringiv* вийшло на політичну мапу Європи виключно завдяки гунському розгрому Рейнської Бургундії 430-х рр. До речі, протягом 439–451 рр. *Гунська конфедерація племен* теж володіла статусом римських федератів [3, с. 44; 12, с. 63], додатково роблячи тюрингів-тюрингів, герулів, ругів, гепідів, остготів носіями імперського *lex foedus*.

15 червня 451 р., за свідченнями Сідонія Аполінарія [12], тюринги-тюринги, вкупі зі союзними дружинами гунів, сарматів, остготів, гепідів, ругів, скірів, герулів, аланів, виступили проти західних римлян і федератів-вестготів Валентиніана III у знаменитій битві на Каталаунських полях (німецька історіографічна назва звучить більш демонстративно: *Völkerschlacht auf den katalaunischen Gefilden*) [1, с. 17]. Втім, подальші східноримські (візантійські) перемоги звели нанівець гунські старання 451–452 рр. У 453 р., після погрому бургундів, вчиненого спільно з тюрингами й гепідами, гунський каган Аттила (434–453) загинув [12, с. 78], тоді як усобиця його синів дозволила колишнім найближчим гунським підлеглим племенам (тим самим гепідам, остготам і тюрин-

гам) розгромити залишки Гунської конфедерації в битві на р. Недао (притока Сави) [4, с. 168]. Відбулося це 454-го. Вже наступного, 455-го року, переможний східноримський імператор Маркіан (450-457) «дарував» гепідам *lex foedus* на Дакію, а остготам *lex foedus* на Паннонію. Залишки гунів (*Hunni*) повернулися до Північного Причорномор'я, де організували протоболгарські орди *кутригурів* (Нижнє Подніпров'я) та *утригурів* (Приазов'я, Подоння, Кубань) [4, с. 169-173].

Падіння Гунської конфедерації 454-455 рр. надало тюрингам більше політичної самостійності, аніж вони мали за готсько-гепідських чи пізніших гунських часів [1, с. 16-17]. На це вказує перша документальна згадка окремого короля – рекса Бізинуса (*Bisinus*) [16, Greg. Tour., II.12]. Хоча Бізинус відомий Григорію Турському лише приблизно з 459 р., але, завдяки дружбі з франкським королем Хільдеріком Меровінгом (батьком Хлодвіга), хроніст ясно вказує: на момент 459 р. Бізинус уже мав королівський статус [16, Greg. Tour., II.12]. Скоріше за все, Бізинус отримав відповідні регалії ще після битви на р. Недао, розгромної для гунів, де вирішилася доля Паннонії та Дакії [4, с. 168]. З огляду на логіку взаємовідносин східноримського імператора Маркіана з федератами-остготами й федератами-гепідами, маємо *гіпотетичні підстави* вважати, що бл. 455-456 рр. тюринги аналогічно отримали *lex foedus* на «Германію» («*Germania*»).

Франкський король Хільдерік Меровінг (457-481) скористався гостинністю Бізинуса I. Допоки серед салічних франків тривала усобиця, він певний час жив у Тюрингії [16, Greg. Tour., II.12]. Однак, прихисток Бізинуса Хільдеріку завершився драматично: назад, до Франкії, Хільдерік забрав із собою жінку Бізинуса – королеву тюрингів на ім'я Базила [16, Greg. Tour., II.12]. Від другого шлюбу Базилі з Хільдеріком народився Хлодвіг I (481-511), який 486-го року завоював Галло-романський домен (Париж і Суассон), а в 507 р. окупував вестготську Аквітанію [3, с. 94-95]. Отож, поведінка Хільдеріка, його набіги на тюринзькі володіння, зробили франків і тюрингів кровними ворогами. (Хоча, слід визнати, саме ця поведінка фактично заснувала Династію Меровінгів та майбутню політику франків [17]).

Бізинус I правив *Regnum Thuringia* бл. 454-487 рр., послуговуючись, вочевидь, титулом вождя західноримських федератів. У 487-507 рр. королем обрався Бізинус II, одружений на Менії (представниці найзаможнішого лангобардського роду). В тому королівському шлюбі народилися знані ранньосередньовічні воїни – Герменефред, Бертахар, Бадеріх. Окремо слід відзначити доньку Бізинуса й Менії Ранікунду – лангобардську королеву в 510-512 рр. [18, Pauli Diac. Hist. Langob. I, 21].

Бізинус II зумів вберегти *Королівство тюрингів* від зазіхань кровного ворога Хлодвіга I завдяки авторитету остготського короля Теодоріха I Великого з роду Амалів – *рекса* остготів з 473 р., римського *патриція* і *консула* з 484 р., *магістра мілітум* для Італії та всього Заходу (493-526 рр.) [13].

Де-юре, Теодоріх Великий виступав *намісником* Східної Римської імперії (Візантії) в колишніх західноримських провінціях, крок за кроком підпорядковуючи особистій владі «*королівства*» вестготів, бургундів, вандало-аланів, алеманів, баварів, скірів, герулів, ругів, гепідів, лангобардів, саксів [11, с. 104-110]. У 507-511 рр. Теодоріх Великий утвердив свою політичну владу вдалими військовими діями, зупинив експансію Хлодвіга I в Південній Галлії [3, с. 96]. *Королівство тюрингів*, як і споріднені політії *гепідів* або *лангобардів*, офіційно *визнало* намісницьку владу Теодоріха Великого [11, с. 17; 19], автоматично підкорившись імператору Східної Римської імперії (Візантії).

Римський сенатор Флавій Кассіодор (Cassiodorus Senator, роки життя: 487-587) повідомляє про смерть Бізинуса II окремим рескриптом (від імені остготського рекса-намісника) [19]. Письмовим розпорядженням, у 507 р. Теодоріх Великий *визнав* королем тюрингів старшого сина Бізинуса II від лангобардки Менії – Герменефреда.

Факти дипломатичної переписки між Теодоріхом Великим і Герменефредом датуються часовим проміжком 507-511 рр. З юридичної точки зору вони яскраво свідчать: *rex Thuringiae* не володів достатньою *суб'єктністю*, аби вести перемовини з равеннським двором Теодоріха на одному дипломатичному рівні. Фактологія та риторика зазначеної переписки стверджують *зверхність* *Теодоріха над Герменефредом* і, навпаки, *підлеглість Герменефреда Теодоріху*. Це не лише зайвий раз підтверджує «особливий» набір «намісницьких» повноважень Теодоріха Великого Амала в якості східноримського (візантійського) *magister militum per Italia*, але й наголошує на традиційності такої практики *федератського* підкорення тюрингів Риму [20, Просор. ВГ., I.12].

Утім, веління Теодоріха Великого закономірно зустрічали опір серед інших «претендентів» на трон. Родинні чвари змусили Герменефреда, Бертахара і Бадеріха однаково коронуватися правителями Тюрингії та, врешті-решт, укласти *угоду* про поділ батьківських володінь [16, Greg. Tour., III.4]. Найбільш активну зовнішню політику одразу повів Герменефред – одружився на племінниці Теодоріха Великого Амалаберзі [13, с. 147]. Надалі Герменефред правив із Амалабергою спільно [1, с. 18]. Головні рішення вони приймали разом.

Ключовим напрямком *союзу Герменефред-Амалаберга* виявився опір наростаючим зазіхан-

ням франкської династії Меровінгів [1, с. 18-19]. За свідченнями Григорія Турського, Амалаберга запевнила Герменефреда: Тюрингія зможе набути політичної ваги тільки в об'єднаному форматі [16, Greg. Tour., III.4]. Тобто Герменефред й Амалаберга прагнули повернути територіальний *status quo* моменту смерті рекса Бізинуса II (507 р.). Реалізуючи пораду жінки, 525-го Герменефред ліквідував брата Бертахара, а в 529 р. розгромив і вбив брата Бадеріха. Останнє Герменефреду дозволив здійснити ситуативний військовий союз із франкським королем Теодоріхом I Австразійським (511-534) [16, Greg. Tour., III.4].

Загальновідомо: ще рекс-намісник Теодоріх Великий Амал у 493-526 рр. розглядав терени *Magna Germania* (Лангобардію, Баварію, Тюрингію та Саксонію) як буферну зону східної експансії франків [11, с. 82, 97-110].

Стримувати франкський *Drang nach Osten* [10, с. 27], розпочатий невдалою спробою Хлодвіга I окупувати Ліонське королівство бургундів у 500 р. [3, с. 95], входило також в плани вищого військово-політичного керівництва Візантії [17]. Східна Римська імперія прагнула укріпити дунайські рубежі, зберігши контроль над федератами – остготами Паннонії і гепідами Дакії. Династична політика та військові акції італійських остготів Теодоріха Великого так само дозволяли сподіватися на укріплення візантійського впливу в межах *Magna Germania* [13]. Зростання франкської династії Меровінгів за рахунок бургундів, баварців чи тюрингів могло привести до зміни геополітичної ситуації – необхідності офіційному Константинополю домовлятися з кількома великими центрами прийняття рішень. Тим паче, що в 507 р. східноримський імператор Анастасій I (491-518) самостійно надав Хлодвігу I статус консула-суффекта на церемонії в м. Тур [3, с. 289]. Тобто Хлодвіг і його спадкоємці-Меровінги вважали себе династією, титулярно рівнозначною остготським Амалам, а, відтак, правомочною контролювати простори аріанської *Magna Germania* [16, Greg. Tour., II.38].

Отже, Константинополь не хотів підтримувати в Західній Європі одночасно два центри політичної сили – Остготію та Франкію. В роки остготських намісництв Теодоріха Великого (493-526), Аталаріха (526-534), Амаласунти (534-535), Східна Римська імперія всіляко сприяла зміцненню влади равеннського двору над Паннонією, Нориком, Рецією, Італією, Сицилією, Сардинією, Корсикою, Південною Галлією, Піренеями. Це відбувалося, незважаючи на аріанський характер християнського віросповідання остготів і підлеглих їм «*королівств*» *Magna Germania* (для прикладу, тюрингів, лангобардів чи гепідів; сакси залишалися язичниками). При цьому, Франкія Меровінгів, зусиллями Хлодвіга I, охрестилася

саме ортодоксальним обрядом (не еретично-аріанським), що надавало франкам додаткових стимулів і навіть законних прав перейняти намісницькі функції остготської династії Амалів над «провінціями Заходу».

Ситуація складалася парадоксально: ортодоксально-християнський Константинополь блокувався з аріанськими федератами-германцями для протидії політичному поступу ортодоксів-франків. На те існували свої геополітичні причини, серед яких – небажання Константинополя передавати франкам, об'єднаним Хлодвігом, портові центри галльського середземноморського узбережжя.

Тюрингія була лише маленьким елементом геополітичної стратегії Візантії та остготів [1, s. 17]. Так, король Герменефред і королева Амалаберга прагнули водночас ослабити брата-сепаратиста Бертахара та франкські австразійські дружини (візантійський інтерес тут безумовно присутній). Ось чому, в 529 р., ворог Меровінгів Герменефред таки уклав угоду з Франкією. Відповідно її положень, Королівство тюрингів ділилося навпіл – половина діставалася Герменефреду, половина франкам Теодоріха I Австразійського [16, Greg. Tour., III.4]. Подальша війна завершилася успішно для ситуативних союзників, але, коли змучені війною франкські дружини повернулися додому, рекс Герменефред публічно відмовився виконувати домовленості [16, Greg. Tour., III.4].

У 531 р. армії франкських королів Теодоріха I Австразійського та Хлотаря I вторглися до Тюрингії для «покарання» Герменефреда за «клятвoporушення» [16, Greg. Tour., III.7]. Битва на річці Унструт знищила більшу частину тюринзьких військ. Переможені заховалися в фортеці сучасного Бургшайдунгена (нинішня Саксонія-Анхальт) [1, s. 18].

Розгром франками військ Герменефреда на р. Унструт і полон доньки Бертахара Радегунди означали політичний кінець *Regnum Thuringia* [1; 2]. Повний крах призупинила тільки традиційна в династії Меровінгів усобиця – конфлікт Теодоріха Австразійського з Хлотарем [16, Greg. Tour., III.7]. Запідозривши брата в недобрих намірах, Хлотар припинив облогу Бургшайдунгена та повернувся до Галлії.

Крок Хлотаря змусив Теодоріха почати переговори з вождями саксонських племен [1, s. 18]. Сакси, давні та непримиренні вороги франків, колишні друзі східноримського намісника Теодоріха Великого Амала, спокусилися обіцянкою франків поступитися половиною Тюрингії (як свого часу Теодоріх Австразійський спокусився оманливими пропозиціями Герменефреда).

Однак, не довіряючи саксонським рексам, Теодоріх Австразійський паралельно вів таємні сепаратні переговори з обложеним Герменефре-

дом [16, Greg. Tour., III.7 et 8]. Зрештою, останній погодився визнати зверхність Франкії, залишивши за собою королівський титул тюринзького володаря і розпочавши війну проти саксів. (Мабуть, франки усвідомили військову міць саксів та розцінили їх більш потужними супротивниками, аніж тюрингів, ослаблених кількарічними братовбивчими війнами). Якщо франки дійсно остерегалися саксів як розумних та організованих воїнів, то вони точно не помилилися. 1 жовтня 531 р. сакси помстилися франкам і тюрингам за таємні сепаратні перемовини – самостійно захопили Бургшайдунген і винищили залишки боєдатних тюрингів.

Герменефред врятувався і продовжував опиратися франкам і саксам до 534 р. [1, s. 19], коли падіння Ліонської Бургундії та загальні геополітичні зміни в Середземномор'ї (для прикладу, вдалі військові кампанії Велізарія проти вандало-аланів, допомога остготської намісниці Амаласунти флоту Велізарія), таки примусили Герменефреда укласти договір із Теодоріхом I Австразійським про *патронат Франкії над Тюрингією* (одного германського «королівства» над іншим германським «королівством») [16, Greg. Tour., III.8]. Де-юре, Герменефред залишався королем, але, за наказом Теодоріха I Австразійського, був зрадницьки вбитий у м. Цюльпіх (нині – Північний Рейн-Вестфалія) [16, Greg. Tour., III.8].

З початку 535 р., більша частина Тюрингії ввійшла до складу *Королівства франків*, тоді як на північ від р. Унструт затвердилися сакси. Того ж року на сході колишньої Тюрингії почали з'являтися перші слов'янські племена [1, s. 19] – провісники майбутніх полабських слов'ян (нижньолужицькою – *Polabske Slowjany*). Єпископ Пуатьє Венанцій Фортунат (*Venantius Fortunatus*), рефлексуючи з приводу франкської військової кампанії 531-534 рр., написав цілу поему – «*De excidio Thoringiae*» («*Про загибель Тюрингії*») [21].

Зауважимо: з позиції римського публічного права, останнім королем тюрингів слід вважати Амалафріда – сина Герменефреда і Амалаберги.

В 540 р. Амалафрід склав присягу на вірність східноримському імператору Юстиніану Великому (527-565), а 552-го р. дуже допоміг візантійським федератам-лангобардам розгромити бунтівних гепідів, зупинивши можливий рух слов'ян до повсталі Північної Італії [20, Prosop. BG., IV.25]. Сліди Амалафрідового сина *Armaxica* (ще одного потенційно законного претендента на трон окупованої франками Тюрингії) загубилися у вихорах історії, але можна припустити, що саме Амалафрід (*Amalafrius*) офіційним Константинополем розцінювався як останній законний, призначений згідно правового режиму *lex foedus*, король Тюрингії – політичного утворення, що визнавалося федеративно пов'язаним із Римською імперією.

Література

1. Steffen Raßloff. Geschichte Thüringens. München: C. H. Beck, 2020. 128 s.
2. Steffen Raßloff. Mitteldeutsche Geschichte. Sachsen – Sachsen-Anhalt – Thüringen. Leipzig: Edition Leipzig, 2016. 240 s.
3. Мюссе Люсьен. Варварские нашествия на Европу: германский натиск. пер. с фр. А. П. Саниной. СПб: Евразия, 2008. 400 с.
4. Гумилёв Л. Н. Хунны в Азии и Европе. *Три китайских царства*. М.: Алгоритм, 2012. С. 106–175.
5. Urbanczyk Przemyslaw. Wladza i polityka we wczesnym sredniowieczu. Wroclaw: Fundacja na rzecz nauki polskiej, 2000. 276 s.
6. Машкин Н. А. История Древнего Рима. М.: Госполитиздат, 1950. 736 с.
7. Illustrierte Weltgeschichte. Unter redaction von Prof. Dr. Edv. Lehmann und Prof. Dr. Peter Petersen. Zweiter Band: Das Mittelalter. Berlin-Kopenhagen-Malmo-Amstardam: Gefion-Verlag, 1930. 366 s.
8. Уманец А. Н., Шевченко Ю. А. Появление раннего христианства III-VII вв. в Северном Причерноморье. *Сіверщина в історії України. Збірник наукових праць*. Випуск 3. К., 2010. С. 60–67.
9. Статакопулос Дионисий. Краткая история: Византийская империя. М.: КоЛибри, Азбука-Аттикус, 2020. 320 с.
10. Халецки Оскар. История Центральной Европы с древних времен до XX века. Кипящий котел народов и религий на территории между Германией и Россией. Пер. с англ. Л. А. Карповой. М.: Центрполиграф, 2019. 543 с.
11. Хизер Питер. Восстановление Римской империи. Реформаторы Церкви и претенденты на власть. Пер. с англ. Л. А. Карповой. М.: Центрполиграф, 2015. 575 с.
12. Люттвак Э. Н. Стратегия Византийской империи. М., 2016. 664 с.
13. Ensslin W. Theoderich der Grosse. München: Münchner Verlag. 1947. 408 s.
14. Мельник В. М. Патронат, клієнтела, федералізм: етрусько-малоазійська концепція походження головних понять римського публічного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. № 3 (44). С. 26-30.
15. Мельник В. М. Елементи римсько-візантійського юридичного спадку: титулатура, статус, правосуб'єктність понять «царство» і «королівство». *Juris Europensis Scientia*. 2022. №3. С. 3-
16. Cregoire de Tours. Histoire des Francs. François Guizot (ed.). Clermont-Ferrand, 2011. 558 p.
17. Melnyk V. M. Political Byzantinism in the Legal History of Franks. *Vestnik of Saint Petersburg University. History*. 2020. Vol. 65, Issue 1. Pp. 228-244.
18. Paulus Diakonus. Geschichte der Langobarden. Essen und Stuttgart: Phaidon. 1986. 368 s.
19. Cassiodorus. *Variae*. Translated with Introduction and Notes by S. J. B. Barnish. *Translated Texts for Historians. Vol. 12*. Liverpool-Glasgow, 2006. 260 p.
20. Prokopios. The Wars of Justinian. Trans. by H. B. Dewing, revised by A. Kaldellis. Hackett Publishing Company, Inc., 2014. 642 p.
21. George Judith. Venantius Fortunatus: Personal and Political Poems. Liverpool: Liverpool University Press, 1995. 156 p.

Анотація

Мельник В. М. Правова суб'єктність ранньосередньовічної Тюрингії: королівська влада і римський федеративний режим. – Стаття.

Стаття розглядає історію права ранньосередньовічної Тюрингії через призму римського федеративного статусу. Основою публічно-правових відносин пізньоантичних римлян із так званими «варварами» виступав режим *lex foedus*. Отримання даного правового режиму з рук римського імператора сприяло легітимації та легалізації певного племінного союзу в очах суспільства Римської імперії. Цю ж саму модель публічно-правових відносин, описану Кризи 476-480 рр., успадкувала Східна Римська імперія (Візантія). Тому особливі акценти авторської уваги приділяються насамперед імовірності візантійських політико-правових впливів у межах ранньосередньовічної Тюрингії. Племена тюрингів здавна відігравали важливу посередницьку економічну роль в межах бурштинового торговельного шляху, що проводив купців Середземномор'я до південного Балтійського узбережжя. Шлях давніх римлян у майбутні терени Померанії, Східної Пруссії і Литви лежав через басейни річок Ельба (Лаба), Одер (Одра) та Вісла. Ті басейни ділили близькі наддніпрянським готам союзи племен – гепіди й тюринги. Зокрема, тюринги отримали з провінцій Західної Римської імперії аріанський варіант християнського хрещення за часів імператора Констанція (337-361). В 439 р. тюринги діяли спільно з гунами, здобувши статус римських федератів задля ліквідації Рейнського королівства бургундів. Після краху Гунської конфедерації племен (454-455 рр.), нарешті з'являється перша документальна згадка про окремого короля тюрингів – рекса Бізинуса. Після 507 р. «Королівство тюрингів» визнало намісницьку владу остготського короля Теодоріха Великого. В 531-534 рр. тюринги відстоювали свою незалежність перед вторгненням франків. На початку 535 р. більша частина федератської території увійшла до складу Королівства франків, але офіційний Константинополь, щонайменше протягом 540-552 рр., продовжував визнавати законного спадкоємця Ама-лафріда самостійним королем Тюрингії.

Ключові слова: тюринги, федерати, Східна Римська імперія (Візантія), статус короля, статус намісника, статус імператора.

Summary

Melnyk V. M. Legal subjectivity of the early medieval Thuringia: kingship power and Roman *lex foedus*. – Article.

The article examines the history of law in early medieval Thuringia through the prism of the Roman federal status. The *lex foedus* regime was the basis of the public-legal relations between the late ancient Romans with the so-called “barbarians”. This legal regime obtaining from the hands of the Roman emperor contributed to the legitimation and legalization of a certain tribal union in the consciousness of the Roman Empire society. After the crisis of 476-480 AD the same model of public-legal relations was inherited by the Eastern Roman Empire (Byzantium). Therefore, special emphasis of the author's attention is paid primarily to the probability of Byzantine political and legal influences within the boundaries of early medieval Thuringia.

The Thuringian tribes were long played in important economic intermediary role within the Amber Trade Route that carried merchants from the Mediterranean to the southern Baltic coast. The path of the ancient Romans to the future territories of Pomerania, East Prussia and Lithuania lay through the basins of the rivers Elba (Laba), Oder (Odra) and Vistula. Those basins were divided by tribal alliances – Gepids and Thuringians. The Thuringians got the Arian version of Christian baptism from the provinces of the Western Roman Empire during the time of Emperor Constantius II (337-361 AD). In 439 AD, the Thuringians collected together with the Huns, receiving the status of Roman federates in order to eliminate the Kingdom of the Burgundians. After the

collapse of the Hunnic tribes confederation (454-455 AD), chronicles fixed the first mention of Thuringian king (Rex Bisinus). After 507 AD, the “Kingdom of the Thuringians” recognized the governorship of the Ostrogothic king Theodoric the Great. In 531-534 AD, the Thuringians defended their independence against the Franks invasion. At the beginning of 535 AD, most of the federated territory became the part of the Franks Kingdom. Official Constantinople continued recognized the Amalafridus legitimacy (as an independent king of Thuringia).

Key words: Thuringians, foederati, Eastern Roman Empire (Byzantium), king’s status, governor’s status, emperor’s status.